

dece künyesiyle tanınanlarla haklarında yeterli bilgi bulunmayanlar da zikredilmektedir. Eseri neşreden Ebû Kuteybe Nazar Muhammed el-Fâryâbî (Riyad 1417/1996), daha önce kitap üzerinde Mekke Câmîatü Ümmî'l-kurâ'da Abdülazîz b. Abdullah b. Ubeydullah er-Rahmânî tarafından doktora çalışması yapıldığını, ancak bu çalışmada 100 kadar biyografiye yer verilmediğini, ayrıca esere Müslim'in *Kitâbü'l-Künâ*'sından 700 biyografinin yanlışlıkla eklendiğini ve daha başka hataların da bulunduğunu belirtmiştir. Eserin bir kısmı Seven Dedering tarafından da yayımlanmıştır (Uppsala 1927). 3. *Tesmiyetü'l-meşâyiğ ellezîne yervî 'anhüm el-İmâm Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İsmâ'îl el-Buhârî (Esâmî meşâyiğ'i'l-Buhârî)*. Buhârî'nin *el-Câmî'u's-şâhih'*teki 309 hocasının adını ihtiva eden eserin Dublin'de Chester Beatty Library'de bulunan tek nüshası (nr. 5165/1, vr. 1-11) Arthur John Arberry tarafından tanıtılmış (IQ, XI/1-2 [1967]) ve Nazar Muhammed el-Fâryâbî tarafından neşredilmiştir (Riyad 1412/1991). 4. *el-Esâmî ve'l-künâ* (Chester Beatty Library, nr. 5165/2, vr. 12-28). Bu eserin Zehebî'nin *el-Künâ* adıyla kaydettiği kitap (*A'lâmü'n-nübelâ*, XVII, 33) veya *Fethu'l-bâb fi'l-künâ ve'l-elkâb* olması muhtemeldir.

C) Akaid. 1. *Kitâbü'l-İmân*. Eserde 109 konu başlığı altında senedleriyle birlikte zikredilen 1089 rivayette imanın mahiyeti, kısımları, imanla İslâm arasındaki ilgi, imanın altı esası, kelime-i tevhidin önemi, oruç, zekât, hac, cihad, Allah ve peygamber sevgisinin imanla ilgisi, vesvese ve iman, Ehl-i kitabın imanı, büyük günahları işleyenlerin imanı, Hz. Peygamber'in bildirdiği bazı hususlarla kıyametten önce ve sonra meydana geleceğini haber verdiği olaylara inanmak gibi konular yer almaktadır. İbn Mende'nin oğlu Ebû Amr Abdülvehhâb ile talebesi Bâtrkânî tarafından rivayet edilen nüshayı, eser üzerinde Câmîatü Ümmî'l-kurâ'da (Külliyetü's-şerîa, 1398/1978) *İbn Mende ve Kitâbü'l-İmân* adıyla bir doktora çalışması yapan Ali Muhammed b. Nâsır el-Fükayhî yayımlamıştır (I-III, Medine 1401/1981; I-II, Beyrut 1406/1985, 1407/1987). İbn Mende'nin *Kitâbü'l-İmân 'ale'l-ittifâk ve't-teferrüd* (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Hadis, nr. 338, vr. 1-102) adıyla anılan eseri de muhtemelen bu kitaptır (Sezgin, I, 215). 2. *Kitâbü't-Tevhîd ve ma'rifeti esmâ'illâhi 'azze ve celle ve şifâtihi 'ale'l-ittifâk ve't-teferrüd*.

132 konu başlığı altında senedleriyle birlikte zikredilen 914 rivayette genel hatlarıyla Allah Teâlâ'nın vahdâniyeti, ulûhiyeti, isimleri ve sıfatları incelenmekte, her konu âyet, hadis ve Selef âlimlerinin sözleriyle açıklanmaktadır. Ali Muhammed b. Nâsır el-Fükayhî, diğer neşirlerde görülmeyen bir usulle her konunun bitiminde hadislerin muhtevasını bazan oldukça geniş şekilde açıklayarak ve rivayetlerin sıhhat derecesini belirterek eseri neşretmiştir (Medine 1988-1989; I-III, Medine 1414/1994). 3. *er-Red 'ale'l-Cehmiyye*. Allah Teâlâ'nın yed, vech gibi sıfatları konusunda Cehmiyye'nin düştüğü hataların ele alındığı eseri Ali Muhammed b. Nâsır el-Fükayhî yayımlamıştır (Medine 1401/1981, 1414/1994). İbn Mende'nin ayrıca *Kitâbü's-Şifât, Kitâbü'r-Red 'ale'l-Lafziyye, Kitâb fi'n-nefs ve'r-rûh, Delâ'ilü'n-nübüvve* (İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 481; Sehâvî, s. 166) adlı eserlerinin bulunduğu kaydedilmektedir.

Zehebî'nin İbn Mende'nin kitapları arasında sayıp çok hacimli olduğunu söylediği *et-Târîh* ile (*A'lâmü'n-nübelâ*, XVII, 33) *Hediyetü'l-'ârifin*'de (II, 57) *Târîhu İşbahân* adıyla zikredilen eser muhtemelen aynı kitaptır. Brockelmann'ın Ebû Abdullah İbn Mende'ye nisbet ettiği *et-Târîhu'l-müstahrec min kütübî'n-nâs li't-tezkire ve'l-müstetraf min ahvâli'n-nâs li'l-ma'rife* adlı eser oğlu Ebû'l-Kâsım Abdurrahman'ın, Sezgin'in *Cüz' fi men 'âşe mine's-şahâbe mi'e ve 'işrîn* adıyla müellifin kitapları arasında saydığı (GAS, I, 215) ve Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Lâleli, nr. 3767, vr. 135^a-136^a) bulunduğunu söylediği eser ise Süyûtî'nindir ve *Riḥu'n-nisrîn fi men 'âşe mine's-şahâbe mi'e ve 'işrîn* adını taşımaktadır. Bu konuda İbn Mende'nin torunu Ebû Zekeriyâ İbn Mende'nin *Cüz' fihi men 'âşe mi'eten ve 'işrîne seneten mine's-şahâbe* adlı bir çalışması bulunmaktadır (nşr. Mecdî es-Seyyid İbrâhîm, Bulak 1409/1989; nşr. Meşhûr Hasan es-Selmân, Beyrut 1412/1992). Yine Sezgin'in *Zikru 'adedî mâ li-küllî vâhid mine's-şahâbe mine'l-hadîş* adıyla Ebû Abdullah İbn Mende'ye nisbet ettiği, ancak müellifi konusunda bazı tereddütler bulunduğunu belirttiği eser (GAS, I, 215) Bakî b. Mahled'e ait olup İbn Hazm tarafından düzenlenmiştir (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî, *Bakî b. Mahled el-Kurtubî ve Muḥaddimetü Müsnedihî: 'Adedü mâ li-küllî vâhid mine's-şahâbe mine'l-hadîş*, Beyrut 1404/1984, s. 77-168; ayrıca bk. *DîA*, IV, 542).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Abdullah İbn Mende, *Kitâbü'l-İmân* (nşr. Ali Mühammed b. Nâsır el-Fükayhî), Beyrut 1406/1985, neşreden giriş, I, 22-78; a.mlf., *Kitâbü't-Tevhîd* (nşr. Ali Muhammed b. Nâsır el-Fükayhî), Medine 1414/1994, neşreden giriş, I, 9-42; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Zikru ahbâri İşbahân* (nşr. Seyyid Kisrevî Hasan), Beyrut 1410/1990, II, 278; İbn Ebû Ya'lâ, *Ṭabakâtü'l-Hanâbile*, II, 167; Hâzîmî, *Şürûtü'l-e'immeti'l-ḥamse* (nşr. Zâhid el-Kevserî), Kahire 1991, s. 31; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, I, 10, 11; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1031-1036; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XV, 335; XVII, 28-43; XXII, 382-383; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 381-400*, s. 320-324; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 479-480; Safedî, *el-Vâfi*, II, 190-191; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 336; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 98-99; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 70-72; a.mlf., *el-İşâbe*, I, 481; a.mlf., *el-Mecma'u'l-mü'esses li'l-Mu'cemî'l-müfehres* (nşr. Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşlî), Beyrut 1415/1994, II, 153, 426-427; III, 66; Sehâvî, *el-L'ân bi't-tevbîh*, s. 166; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 281; *Hediyetü'l-'ârifin*, II, 57; Sezgin, *GAS*, I, 214-215, 415; Elbânî, *Maḥtûtat*, s. 119-120; Kays Âl-i Kays, *el-İrâniyyûn*, II/2, s. 464-469; Cezzâr, *Medâhilü'l-mü'ellifîn*, III, 1628-1629; Sâlihîyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, V, 170; F. Rosenthal, "İbn Manda", *EF* (Fr.), III, 887-888; Muhammed Mehdî Müezzînî Câmî, "İbn Mende", *DMBİ*, IV, 697-699; M. Yaşar Kandemir, "Bakî b. Mahled", *DîA*, IV, 542; Osman Türer, "Ebû Nuaym el-İsfahânî", *a.e.*, X, 202.

M. YAŞAR KANDEMİR

İBN MENDE, Ebû Zekeriyâ (أبو زكريا ابن مندة)

Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Abdilvehhâb b. Muhammed el-Abdî el-İsfahânî (ö. 512/1119)

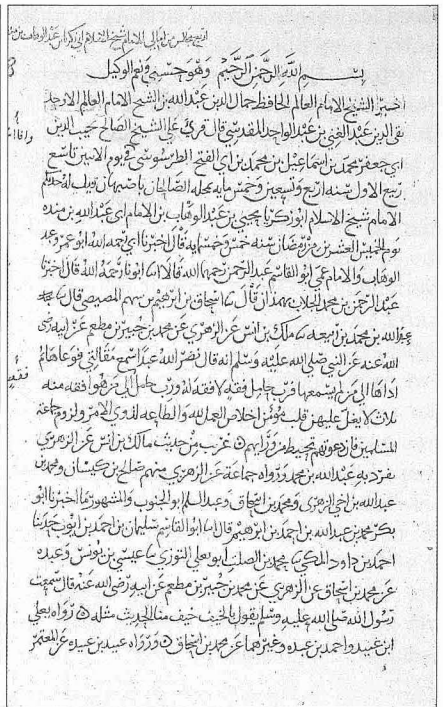
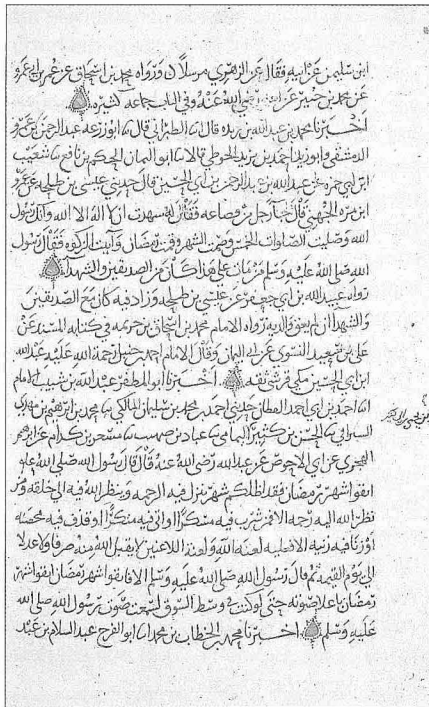
Muhaddis, fakih ve tarihçi.

19 Şevval 434'te (1 Haziran 1043) İsfahan'da doğdu. Ailesi hadis ve tarih alanlarında yetiştirdiği âlimlerle meşhurdur. Dedelerinden İbrâhîm b. Velîd'in lakabı Mende olduğu için İbn Mende künyesiyle tanınmıştır (İbn Hallikân, VI, 168). Küçük yaşlarda ilim öğrenmeye başladı ve önce babasıyla amcalarından, sonra da diğer meşhur âlimlerden ders aldı. Horasan, Nişâbur, Hemedan, Cibâl, Basra ve Bağdat gibi ilim merkezlerini dolaştı. 498 (1105) yılında hacca giderken uğradığı Bağdat'ta bir süre kaldı ve Mansûr Camii'nde hadis yazdırdı. Daha sonra tekrar İsfahan'a döndü ve ömrünün geri kalan yıllarını burada geçirdi. Babası ve amcaları Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muhammed ile Ebû'l-Hasan Ubeydullah b. Muhammed dışında Ebû Bekir b. Rîze, Ahmed b. Mahmûd es-Sekafî, Muhammed

b. Ali b. Cessâs, Ahmed b. Mansûr b. Halef, Ahmed b. Muhammed el-Feddâd, Ebû Tâhir b. Abdürrahîm, Ebû'l-Fazl Abdurrahman b. Ahmed er-Râzî ve ünlü muhaddis Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî hocalarından, Hâfız Ebû'l-Kâsım İsmâil b. Muhammed el-Kureşî, Hâfız Ebû Saîd Muhammed b. Abdülvâhid el-İsfahânî, Ebû'l-Hüseyin Mübârek b. Abdülcebâr el-Bağdâdî, Ebû'l-Berekât Abdülvehhâb b. Mübârek el-Enmâtî, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Hibetullah b. Alâ el-Burûcirdî, Muhammed b. İsmâil et-Tarsûsî, Ebû Mûsâ el-Medînî ve meşhur mutasavvıf Abdülkâdir-i Geylânî ise talebelerinden bazılarıdır; Sem'ânî de icâzet yoluyla onun öğrencisi olmuştur.

Muhaddis, hâfız, imam, vâiz, fakih, tarihçi ve çok hadis rivayet eden, kuvvetli hâfızaya sahip bir âlim olarak nitelendirilen İbn Mende güvenilir kişiliğiyle tanınmıştır. O yıllarda senediyle hadis rivayetinden vazgeçilmeye başlandığı halde İbn Mende bu geleneği sürdürmüş, hatta Ahmed b. Hanbel'in menkıbelerine dair yazdığı eserde onun kendi sözlerini dahi senedli nakletmiştir (İbn Receb, I, 130 vd.). Aynı zamanda Hanbelî âlimlerinin önde gelenlerinden olan İbn Mende kıraat âlimleri arasında zikredilmektedir (İbnü'l-Cezerî, II, 374). Kıraat bilgisini Muhammed b. İbrâhim el-Bekâ ve Hüseyin b. Muhammed b. Zencûye'den öğrendi. Ebû'l-Alâ el-Hemedânî de kendisinden rivayette bulundu. Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebirî*' ve *el-Mu'cemü's-şagîrî*, Ebû Yâ-lâ'nın *Müsned*'i, Ahmed b. Abdullah el-Berkî'nin *Kitâbü't-Târîhî*'i, Ahmed b. Mûsâ el-Merdûye'nin *Kitâbü'l-Emsâl*'i ve *Kitâbü'l-'İlm*'i, Ebû Bekir b. Âsım'ın *Kitâbü'r-Rühûn*'ü, Yahyâ b. Osman'ın *Kitâbü'l-Menâhîsî*, Sâlih b. Ahmed el-Hemedânî'nin *Kitâbü't-Tabakât li-ehli'l-İlm ve't-tahdîş bi-Hemedânî*, Yahyâ b. Abdullah b. Bukeyr'ın *et-Târîhî*, Dârekutnî'nin *el-Müctebâ fi's-sünen*'i, Ebû'l-Abbâs el-Müstağfirî'nin *Kitâbü'l-Muhtelif ve'l-mü'telif*'i ve Ebû Ahmed el-As-sâl'ın *Kitâbü'l-'Azame*'si gibi kitapları semâ yoluyla elde ettiği söylenir. Bazı kaynaklarda onun şairliğine temas edilerek şiirlerinden örnekler verilmiştir. İbn Mende 10 Zilhicce 512'de (24 Mart 1119) İsfahan'da vefat etti (İbn Hallikân, VI, 170); 12 Zilhicce 511'de (6 Nisan 1118) öldüğü de rivayet edilir (a.g.e., a.y.). Kâtib Çelebi'nin, ölümü için kaydettiği 445 (1053) yılı yanlıştır (*Keşfü'z-zunûn*, I, 282).

Eserleri. 1. *Kitâb fihi ma'rifetü esâmî erdâti'n-nebî*. İbn Mende bu eserin

Ebû Zekeriyâ İbn Mende'nin *Erba'atü mecâlis min emâli İbn Mende* adlı eserinin ilk iki sayfası (Köprülü Ktp., Fâzil Ahmed Paşa, nr. 252/4)

de, çeşitli yolculuklar sırasında Hz. Peygamber'in terkinine aldığı otuz yedi sahâbîyi sayarak her biriyle ilgili haberleri kendi isnadıyla nakletmiştir. Kitap Yahyâ Muhtâr Gazzâvî tarafından yayımlanmıştır (Beyrut 1410/1990). 2. *Cüz' fihi zikrû Ebi'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî* (*Menâkıbü't-Taberânî*). Ebû Ca'fer Muhammed b. Ahmed es-Saydalânî'nin rivayetine istinaden Taberânî'nin biyografisini ve eserlerinin bir listesini içermektedir; Hamdi Abdülmecîd es-Selefi tarafından Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebirî*'nin (Kahire, ts.) XXV. cildinin sonunda (s. 329-368) yayımlanmıştır. 3. *Cüz' fihi men 'âşe mi'eten ve işrine seneten mine's-şahâbe*. Ashaptan 120 yıl yaşamaşı olanların hayatlarını konu alır. Hz. Peygamber zamanında yaşadığı halde onu göremeyenlerden (muhadramûn) on dört kişinin de isimleri doğum, ölüm ve ihtidâ tarihleriyle birlikte verilmiş, bazılarının rivayet ettiği hadisler de kaydedilmiştir. Ayrıca eserin sonunda tâbînden Kâdî Şureyh ile müşriklerden Utbe b. Rebîa'nın isimleri de kayıtlı bulunmaktadır. Müellif kitabını hazırlarken Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebirî*, Ebû Yâ-lâ'nın *Müsned*, Ebû İsâ et-Tirmizî'nin

Tesmiyetü aşhâbi Resûlillâh şallallâhü 'aleyhi ve sellem, Buhârî'nin *et-Târîhu'l-kebirî* ve Hadramî'nin *el-Mefârid* adlı çalışmalarından faydalanmıştır. Eser Mecdî es-Seyyid İbrâhim (Bulak 1989) ve Meşhûr Hasan Selmân (Beyrut 1992) tarafından yayımlanmıştır. 4. *Erba'atü mecâlis min emâli İbn Mende*. Kitabın iki nüshası Köprülü Kütüphanesi (Fâzil Ahmed Paşa, nr. 252/4) ve Dârü'l-kütübü'z-Zâhiriyye'de (Hadis, nr. 118) bulunmaktadır. 5. *Târîhu İşbahân*. Sem'ânî, Yâkût el-Hamevî, İbn Hallikân ve Zehebî tarafından kaynak olarak kullanılan eserin günümüze sadece küçük bir bölümü ulaşabilmiştir (Dârü'l-kütübü'z-Zâhiriyye, Hadis, nr. 119).

İbn Mende'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Menâkıbü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*; *Kitâb (Musannef) 'ale's-Şahîhâyn* (bazı kaynaklarda eserin adı *Kitâbü's-Şahîh 'alâ Kitâbi Müslim b. el-Haccâc* şeklinde kaydedilerek sadece Müslim'in eseri hakkında olduğu söylenmektedir; bk. İbn Receb, I, 129); *Menâkıbü'l-'Abbâs; et-Tenbîh 'alâ ahvâl-i'l-cühhâl ve'l-munâfikin; Ta'lîkât ve izâfât* (DMBİ, IV, 700); *Cüz' men revâ hüve ebûhü ve ceddühü* (*Cüz' fihi men*

'âşe, neşredenin girişi, s. 26-29; Kettânî, s. 90).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Mende, *Cüz' fihî men 'âşe mi'ten ve iş-rine şeneten mine's-sahâbe* (nşr. Meşhûr Hasan Selmân), Beyrut 1412/1992, neşredenin girişi, s. 26-29, 38; Sem'ânî, *et-Taḥbîr*, II, 378-382; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, IX, 204; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, X, 192, 546; İbrâhîm b. Muhammed es-Sarîfînî, *Târîhu Nisâbûr: el-Müntehab mine's-Siyâk* (nşr. M. Kâzım el-Mahmûdî), Kum 1362 hş., s. 747; İbn Hallikân, *Vefeyât*, VI, 168-171; Zehebî, *el-İber*, II, 398; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela'*, XIX, 395-396; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, IV, 1250-1252; a.mlf., *Düvelü'l-İslâm*, Beyrut 1405/1985, s. 265; Ahmed b. Aybek ed-Dimyâtî, *el-Müstefâd min Zeyli Târîhi Bağdâd* (nşr. Kayser Ebû Ferah, *Târîhu Bağdâd*, XIX içinde), Haydarâbâd 1391/1971, s. 256-257; Yâfîî, *Mir'âtü'l-cenân*, III, 202-203; İbn Receb, *ez-Zeyl 'alâ Ṭabaḳâtî'l-Hanâbile*, Kahire 1372/1952 → Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), I, 127-137; Zeynüddin el-İrâkî, *el-Elfiyye* (nşr. Muhammed b. Hüseyin el-İrâkî el-Hüseynî), Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye), III, 39-40; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 374; İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, V, 214; Süyûtî, *Ṭabaḳâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 454; Ebü'l-Yümm el-Uleymî, *el-Menhecû'l-aḥmed* (nşr. Abdülkâdir el-Arnaût v.dğr.), Beyrut 1997, III, 68-73; *Keşfü'z-ẓunûn*, I, 282; II, 1464; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, IV, 32; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 289, 949; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 520; Zirikvî, *el-A'lâm*, IX, 194; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifîn*, XIII, 210-211; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetraf*, s. 90-91, 131, 159; F. Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1986, s. 283, 406, 459; a.mlf., "İbn Mandâ", *EP* (İng.), III, 864; Nuri Topaloğlu, *Selçuklu Devri Muhaddisleri*, Ankara 1988, s. 79-80; Muhammed Mehdi Müezzîn-i Câmî, "İbn Mende", *DMBİ*, IV, 700-701.

SELMAN BAŞARAN

İBN MENDE, Ebü'l-Kâsım

(أبو القاسم ابن مندة)

Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Muhammed b. İshâk el-Abdî el-İsfahânî (ö. 470/1078)

Hadis hâfızı ve biyografî âlimi.

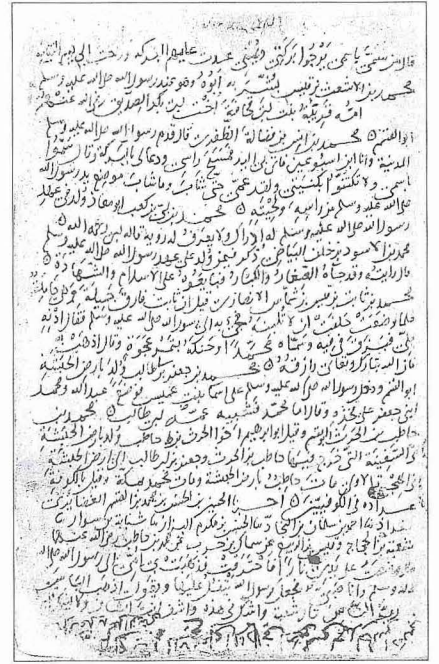
383'te (993) İsfahan'da dünyaya geldi. 381 (991) veya 388'de (998) doğduğu da söylenmiştir. Aynı aileden yetişen diğer âlimler gibi Ebü'l-Kâsım da büyük dedesi İbrâhîm'in lakabıyla tanındı. Tahsiline İsfahan'da başladı. Babası Ebü Abdullah b. Mende en çok faydalandığı hocası olup Ebü Ca'fer İbnü'l-Merzûbân el-Ebherî, İbn Merdûye, İbn Mencûye, Ebü'l-Feth Hilâl b. Muhammed el-Haffâr, Muhammed b. İbrâhîm el-Cürçânî, Ebü Zer İbnü't-Ta-berânî diğer hocalarından bazılarıdır. İbn Mende 406 (1015) yılında hadis tahsil için

Bağdat'a gitti. Burada bazı hocaları henüz hayatta iken 407'de (1016) hadis rivayet etmeye başladı (Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XVIII, 354). Vâsıt, Mekke, Nişâbur, Hermedan, Şiraz ve Dinever'de tahsilini devam ettirdi. Zâhir b. Ahmed es-Serahsî, Abdurrahman b. Ebü Şüreyh, Hâkim en-Nisâbü'nî ve daha birçok muhaddisten icâzet aldı. Kendisi de hadisleri bu metotla rivayet ettiğini söyler (Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1165). Ebü Nasr Ahmed b. Ömer el-Gâzî, Ebü Sa'd el-Bağdâdî, Ebü Abdullah Hüseyin b. Abdülmelik el-Hallâl, Ebü Bekir el-Bâğbân, İbnü'l-Hâdîbe gibi muhaddisler onun talebeleri arasında yer alır. İbn Mende 6 (veya 16) Şevval 470'te (22 Nisan veya 2 Mayıs 1078) İsfahan'da vefat etti. Ölüm tarihi 469 ve 487 (1094) olarak da zikredilmiştir.

Zehebî, İbn Mende'nin hadisleri titizlikle seçmediğini, bazı değersiz rivayetleri derlemekten çekinmediğini söylemektedir (*A'lâmü'n-nübela'*, XVIII, 354). Hadis öğrenmeye ve öğretmeye önem veren İbn Mende'ye Şu'be b. Haccâc'ın, "Kimden bir hadis yazdımsa onun kölesi olurum" dediği nakledilince, kendisi, "Kim benden bir hadis yazarsa ben onun kölesi olurum" demiş, Eş'arîler'e muhalif olduğu için onlardan dinlediği hadisleri rivayet etmemiştir.

Yeğeni Ebü Amr İbn Mende'nin belirttiğine göre Ebü'l-Kâsım İbn Mende bid'atçılara karşı acımasız davranan, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışan sabırlı ve ağır başlı bir âlimdi. Bulunduğu yerlerde pervasız tavırla sünneti savunduğu için onu Mücessime veya Müşebbihe'den, hatta Hâriciler'den olduğu iddiasıyla suçlayanlar olmuşsa da İbn Mende Ehl-i sünnet dışı cereyanlardan uzak durmuştur. İbnü'l-Esîr, İsfahan'da İbn Mende'nin itikadî ve amelî görüşlerini benimseyen ve kendilerine Abdurrahmaniyye denen bir grubun mevcut olduğunu belirtmiştir. İbn Mende'ye su bulunduğu halde teyemmümü câiz gördüğü, teravih namazını bid'at kabul ettiği gibi bazı görüşler isnat edilmişse de bunların doğru olmadığı belirtilmiştir (İbn Receb, I, 30).

Eserleri. 1. (*et-Târîhu'l-)* *Müstahrec min kütübî'n-nâs li't-tezkire ve'l-müstetraf min aḥvâlî'n-nâs li'l-ma'rife*. Eserin günümüze gelip gelmediği bilinmeyen I. cildinde Hz. Peygamber'in hayatı ile aşere-i mübeşşerenin biyografilerinin yer aldığı tahmin edilmektedir (Hamed el-Câsir, VIII/1-3 [1974], s. 56). Kronolojik bir tarih

Ebü'l-Kâsım İbn Mende'nin *Müstahrec min kütübî'n-nâs li't-tezkire ve'l-müstetraf min aḥvâlî'n-nâs li'l-ma'rife* adlı eserinin III. cildinin ilk sayfası (Köprülü Ktp., Fâzil Ahmed Paşa, nr. 242)

mahiyetindeki II. ciltte 198 (813-14) yılına kadar meydana gelen olaylarla birlikte tanınmış şahsiyetlerin biyografileri bulunmaktadır. Eserin bu cildinin bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 242). 2. *er-Red 'alâ men yeḳûl "elif lâm mîm" ḥarfün li-yenfiye'l-elif ve'l-lâm ve'l-mîm 'an Kelâmillâh 'azze ve celle* (nşr. Abdullah b. Yûsuf el-Cüdey', Riyad 1409/1989). 3. *Ṭaḥrîmü ekli't-ṭin ve ḥâlûl âkilih fi'd-dün-yâ ve'l-âḥire* (*Cüz' fi ekli't-ṭin*). Kitapta çamur yemenin haram olduğuna dair rivayetler bir araya getirilmiş olup Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî eserindeki hadislerin hiçbirinin sahih olmadığını söylemiştir (Sehâvî, s. 146). Yazma nüshası Kudüs'teki Jewish National and University Library'de (Yahuda Ar. 409) bulunan eser üzerinde Georges Vajda tarafından bir çalışma yapılmıştır (bk. bibl.). 4. *Kitâbü'l-Kifâye*. Son tarafından önemli bir kısmı eksik nüshası Dârü'l-kütüb'iz-Zâhiriyye'dir (Mecmua, nr. 42, vr. 33-35).

İbn Mende'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Hurmetü'd-dîn*, *Şiyâmü yevmi's-şek*, *Târîhu İşbehân*, *Târîhu Mekke*, *el-Müsned*, *Kitâ-*